Postadres
Gemeente Nijmegen
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Bezoekadres
Bezoekadres
Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen

Contact
T 14 024
nijmegen.nl/contact

Ons kenmerk
E25.000979

Bijlage(n)
-

Aan de gemeenteraad van Nijmegen

Datum 17 juni 2025
Onderwerp Informatie over nieuwe democratische instrumenten

Geachte leden van de raad,

Vorig jaar heeft u de *Visie en koers voor ons samenwerken met de stad* en het bijbehorende *actieprogramma* vastgesteld. Zoals de visie stelt werken we toe naar een sterke gemeenschap van stad en gemeente. De verkenning van en (later) vaststelling van nieuwe democratische instrumenten hoort daarbij. Met het inwonersberaad gaan we al aan de slag dit najaar.

In het actieprogramma (september 2024) is toegezegd u een informatiebrief te sturen over de verschillende instrumenten die we onderzoeken. Hieronder vindt u deze informatie. Voor het inwonersberaad zijn inmiddels bovendien twee informatieve bijeenkomsten gehouden (op 20 november en 22 januari jl.). Voor de volledigheid is de achtergrondinformatie over dit instrument nog een keer opgenomen in deze informatiebrief.

Inwonersberaad

Het inwonersberaad, ook wel *burgerberaad* of *burgerforum*, wordt de afgelopen jaren op lokaal en landelijk niveau veel toegepast. Een inwonersberaad is een gelote groep van inwoners die de politiek adviseert of helpt te beslissen over een specifiek onderwerp. In Nijmegen wordt in de tweede helft van dit jaar een eerste inwonersberaad georganiseerd.

Doel

Een inwonersberaad kan verschillende doelen hebben:

- De politiek leert welke ideeën en meningen er leven in de samenleving over maatschappelijke kwesties of (omstreden) politieke kwesties. Hierdoor is betere besluitvorming mogelijk.
- Het is een goede manier om nieuwe, creatieve oplossingen te verkrijgen.
- Inwoners hebben meer invloed op de politiek, wat de democratie versterkt.
- Het helpt meningsverschillen tussen mensen te overbruggen via een dialoog.

Vorm

Een inwonersberaad kent een aantal volgordelijke stappen:

Het college en/of de raad uiten de wens een inwonersberaad in te zetten. Zij stellen vast wat precies de vraag of het probleem is dat zij het beraad willen voorleggen en wat ze met de uitkomsten doen.

Er volgt een selectie van deelnemers. Een inwonersberaad moet een afspiegeling van de samenleving vormen: een diverse groep, die onder meer verschilt qua geslacht, inkomen en opleiding. Uitnodigen gebeurt meestal op basis van een willekeurige selectie uit de Basisregistratie Personen (BRP) met aansluitend een gewogen loting.

De deelnemers krijgen van onafhankelijke experts informatie over het vraagstuk. Zij kunnen ook zelf belangenorganisaties of ervaringsdeskundigen uitnodigen. Zo horen zij verschillende standpunten en visies over het probleem dat ze bespreken. Ze gaan met elkaar in gesprek om tot ideeën en aanbevelingen te komen. Meestal stemmen zij uiteindelijk over de definitieve besluiten of adviezen.

Invloed

Een inwonersberaad geeft zwaarwegende adviezen aan de gemeenteraad.

Voorwaarden

Een inwonersberaad moet aan een aantal voorwaarden voldoen om succesvol te zijn:

- De groep deelnemers moet divers zijn. Zij moeten representatief zijn voor de groep die ze vertegenwoordigen.
- De opdrachtgever (college of raad) moet vooraf duidelijk maken wat er gebeurt met het advies van het beraad en binnen welke kaders adviezen kunnen worden overgenomen.
- De vraagstelling moet ambitieus en open zijn en brede interesse in de stad hebben.
- Er moet voldoende tijd en budget zijn: de kosten voor een gemeentelijk inwonersberaad zijn ca. € 300.000,- tot € 400.000,-. De voorbereiding en uitvoering vraagt beide ongeveer 6 maanden.
- Er moet voldoende ondersteuning zijn aan inwoners om mee te doen: het vraagt vier tot vijf (hele) dagen tijd om met het beraad de gesprekken te voeren.

Verhouding met andere instrumenten

Een inwonersberaad kan worden gecombineerd met een *preferendum.* Zowel vooraf of nadien:

- In een preferendum vooraf kan de stad zich uitspreken over de vraagstelling aan het beraad;
- In een preferendum achteraf kan de stad zich uitspreken over de weging van de adviezen van het beraad.

Uitdaagrecht

Bij het uitdaagrecht, ook bekend als "Right to Challenge", kan een groep inwoners, buurtvereniging of organisatie, de gemeente uitdagen om een taak over te nemen als zij denken het slimmer, beter, goedkoper of anders te kunnen doen. Bijvoorbeeld zoals het beheer of onderhoud van een park of buurthuis.

In de *Wet versterking participatie op decentraal niveau* is opgenomen dat gemeenten in een, nader op te stellen, participatieverordening (tenminste) het uitdaagrecht hebben verankerd.

Doel

Het doel van het uitdaagrecht is om inwoners en maatschappelijke organisaties de mogelijkheid te geven om bepaalde gemeentelijke taken zelf te kunnen uitvoeren. Een tweede doel is om lokale participatie te vergroten en de samenwerking tussen gemeente en inwoners te versterken.

Vorm

In de praktijk doorloopt een proces met het uitdaagrecht de volgende stappen: (1) er is een initiatief uit de stad, (2) initiatiefnemers dienen een voorstel in (en dagen zo de gemeente uit), (3) gemeente beoordeelt het voorstel, (4) bij goedkeuring volgt een formele overeenkomst en toekenning van middelen, (5) uitvoering en verantwoording door de initiatiefnemers.

Invloed

Inwoners kunnen met dit instrument invloed uit oefenen op hun directe leefomgeving. Ze nemen als het ware, in samenspraak met de gemeente, het *heft in eigen hand*. Vaak krijgen zij ook middelen mee die anders voor die betreffende taak bedoeld waren.

Voorwaarden

Om het uitdaagrecht goed te laten functioneren zijn er een aantal voorwaarden of aandachtspunten:

- De gemeente moet hebben aangegeven op welke domeinen het uitdaagrecht kan worden toegepast;
- Initiatiefnemers moeten toegang hebben tot middelen, vaardigheid en kennis om mee te doen;
- Het vraagt om vertrouwen, ondersteuning en duidelijke spelregels.

Verhouding met andere instrumenten

Het uitdaagrecht kan niet samen met een van de andere instrumenten, die genoemd worden in deze brief, worden toegepast.

Preferendum

Een preferendum is een vorm van raadpleging waarbij inwoners op een specifieke vraag meerdere voorkeuren kunnen aangeven, vaak in volgorde van voorkeur. Het is dus een

stemmingsvorm met meerdere keuzemogelijkheden, in tegenstelling tot een klassiek referendum waarbij je meestal alleen “ja” of “nee” zegt tegen een voorstel.

Doel

Een preferendum:

- Geeft meer nuance dan een ja/nee-vraag en daarmee een betere afspiegeling van wat mensen echt willen.
- Bevordert dialoog en compromis bij complexe vraagstukken.
- Helpt beleidsmakers om meerderheden én draagvlak te vinden.
- Voorkomt polarisatie die vaak ontstaat bij binaire referenda.

Vorm

Bij een preferendum krijgen inwoners meerdere keuzemogelijkheden of scenario’s voorgelegd. Zij mogen aangeven welke opties zij het meest en het minst prefereren. Dit kan bijvoorbeeld door rangschikking van voorkeuren, toekennen van punten (bijvoorbeeld 100 punten verdelen over opties) of het geven van een voorkeursscore (bijvoorbeeld via rapportcijfers).

De uitkomst wordt geanalyseerd op basis van breed gedragen voorkeuren
Niet alleen de populairste optie telt, maar ook welke keuzes op brede steun kunnen rekenen.

Invloed

Inwoners kunnen met een preferendum invloed uitoefenen op onderwerpen die van invloed zijn op hun leefomgeving. Dit kan stadsbreed zijn maar ook in stadsdelen of wijken.

Voorwaarden

Om dit instrument goed te laten werken is het nodig om:

- Meer dan twee duidelijke, relevante en onderscheidende scenario’s te hebben;
- Goed uitleg te geven over de werking van het instrument;
- Te zorgen voor heldere analyse en interpretatie van de uitkomsten.

Verhouding met andere instrumenten

Een preferendum kan ingezet worden samen met diverse andere democratische instrumenten zoals een stadspeiling, referendum of een inwonersberaad.

Burgerbegroting

Een burgerbegroting is eigenlijk hetzelfde concept als een buurt- of wijkbudget (of -begroting), maar dan op een grotere schaal, bijvoorbeeld op gemeente-, stadsdeelniveau. Het is een vorm van participatief begroten, waarbij inwoners mee beslissen over de besteding van (een deel van) het publieke geld.

Nijmegen kent al het concept van wijkbudgetten voor het realiseren van (kleinere) ruimtelijke of sociale initiatieven.

Doel

Het instrument burgerbegroting kan een aantal doelen dienen:

- Verhogen van de transparantie van gemeentelijke uitgaven.
- Vergroten van betrokkenheid en invloed van inwoners.
- Stimuleren van samenwerking tussen gemeente en inwoners.
- Bijdragen aan effectiever beleid door gebruik van lokale kennis.

Vorm

Een burgerbegroting is een democratisch proces waarbij inwoners:

1. Inzicht krijgen in een (deel van de) gemeentebegroting;
2. Zelf voorstellen doen voor besteding van dat budget;
3. Mee beslissen over welke plannen uitgevoerd worden. Bijvoorbeeld door te stemmen, te overleggen in bijeenkomsten of via online platforms;
4. Eventueel betrokken zijn bij uitvoering en evaluatie.

Invloed

Inwoners kunnen met een burgerbegroting invloed uitoefenen op de besteding van een (gedeelte) van de gemeentebegroting.

Voorwaarden

Uitvoering van dit instrument vraagt om:

- Goed geregelde representativiteit;
- Duidelijke procesbegeleiding en communicatie;
- Helder verwachtingsmanagement en afspraken over besluitvorming.

Verhouding met andere instrumenten

Een preferendum kan onderdeel zijn van de besluitvorming bij de inzet van dit instrument. Het uitdaagrecht kan worden ingezet om de plannen die voortkomen uit de inzet van een burgerbegroting, uit te voeren.

Burgerkamer

Een burgerkamer is een relatief nieuw en innovatief instrument, waarbij een groep gelote burgers wordt samengebracht om (diepgaand) mee te denken, te adviseren of zelfs besluiten te nemen over maatschappelijke vraagstukken.

Het is een tijdelijke of permanente raad van inwoners die samen tot aanbevelingen aan de gemeenteraad komt of besluiten neemt.

Een bekend voorbeeld is de permanente burgerkamer in Oost-België, die regelmatig beleidsthema's bespreekt en het parlement adviseert.

Doel

Een burgerkamer kan, als aanvulling op de gemeenteraad, bijdragen aan:

- Versterken van de democratie door inwoners een rol te geven.
- Betere beleidskwaliteit door input van ‘gewone’ inwoners met diverse achtergronden.
- Vermindering van ambtelijke inzet op het organiseren van participatie bij stadsbrede belangrijke thema’s.

Vorm

Via een (gewogen) loting wordt de burgerkamer samengesteld om een representatieve afspiegeling van de samenleving te vormen. De gemeente kan onderwerpen voorleggen aan de burgerkamer en het kan ook zelf (of op voorspraak van inwoners) thema’s agenderen. De burgerkamer voert vervolgens gesprekken over het onderwerp en kan inhoudelijke experts bevragen. Gezamenlijk komen ze met aanbevelingen of adviezen aan de gemeenteraad.

Invloed

Inwoners kunnen op deze manier invloed uit oefenen op diverse stadsbrede (of juist lokale, maar) belangrijke beleidsterreinen.

Voorwaarden

Uitvoering van dit instrument vraagt om:

- Goed geregelde representativiteit;
- Heldere afspraken over mandatering en besluitvorming;
- Toegang tot voldoende middelen en vaardigheid.

Verhouding met andere instrumenten

De burgerkamer kan een preferendum inzetten om tot advies te komen.

Vervolg

De kaders voor de inzet en het gebruik van democratische instrumenten worden uiteindelijk opgenomen in de participatieverordening. Hieraan vooraf wordt een beleidskader opgesteld (participatiebeleid) met daarin opgenomen de uitvoering van nieuwe instrumenten. Dit kader wordt in de eerste helft van 2026 voorgelegd aan de raad. De verordening moet volgens de wet uiterlijk 1 januari 2027 in werking treden. De raad ontvangt medio 2026 hiervoor een voorstel.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Nijmegen

A.P.W. van de Klift
gemeentesecretaris

H.M.F. Bruls
burgemeester